

SÍDLIŠTĚ LESNÁ - UNIKÁTNÍ PŘÍKLAD PANELOVÉHO OBYTNÉHO CELKU

Dodnes v původní podobě zachovalý areál Obzor, 1974. Foto Rudolf Křepela. (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Když byl v roce 1958 vládou ČSSR formulován požadavek energického řešení bytového problému, město Brno reagovalo na urgentní potřebu nových bytů záměrem vystavět nový obytný celek pro 20 000 obyvatel. Jako nejvhodnější lokalita pro soustředěnou výstavbu takového rozsahu (která neměla do té doby v Brně obdoby) bylo vybráno území severně za železniční trať Tišnovka. Tento k jihu obrácený, celodenním osluněním disponující svah táhnoucí se až k začátku soběšického lesa sloužil již od nepaměti jako cvičný vojenský prostor.

V tomtéž roce 1958 byla organizována Československým svazem architektů exkurze do Skandinávie, které se účastnili mimo jiné také dva architekti z brněnského Stavoprojektu - František Zounek a jeho mladší kolega Viktor Rudiš. V rámci programu byla také prohlídka

právě dokončované Tapioly - do severské přírody zasazeného předměstí jihofinského města Espoo. Zounek s Rudišem byli ohromeni a ze Skandinávie se vrátili s myšlenkou pokusit se realizovat něco takového i v československých podmínkách. „*Měli jsme možnost vidět Tapiolu, která nás nadchla a považovali jsme ji za ideální příklad bydlení.*“, vzpomíná s odstupem půlstoletí Viktor Rudiš.¹

Projekt zahradního města

Jedinečná možnost zhmotnit ideu zahradního města nastala shodou okolností prakticky vzápětí. Ve chvíli, kdy tým architektů vedený Františkem Zounkem dostal za úkol vytvořit koncepci bydlení pro 20 tisíc lidí v rámci členitého a částečně zalesněného terénu. Konkrétně šlo o takřka 6 000 bytů, k čemuž byla k dispozici plocha obsahující více než 100 hektarů. „*První konkrétní úvahy o koncepci Lesné spadají do období, kdy teorie stavby měst prožívala hlubokou krizi. Dosavadní názory na sídliště projevují se jako určité schéma nevyhovující ani způsobu života jejich obyvatel, ani morfologii většiny stavenišť.*“²

Architekti se v první řadě rozhodli opustit tradiční představu městské zástavby geometrickými obrazy ulic, chodníků a silnic. Místo toho navrhli naprosto rozvolněné, vzdušné rozmístění „*až na hranici psychologické únosnosti*“ velkých deskových domů (doplněných domy věžovými). Svou podobou připomínal model Lesné spíše výtvarnou kompozici než urbanistickou strukturu v tradičním slova smyslu. „*V plánu máte dojem volného impresionistického obrazu. Znaky založení jsou podřízeny tomuto obrazu. ... Principy kontrastu zde hrají velkou roli. Městotvorné prvky, na kterých si některé urbanistické školy zakládají, zde neexistují.*“³ „*Bydlení jako složitý sociální jev je vymaněno z tradičních prostorů městských ulic.*“⁴ Díky koncentraci bytů do velkých bloků bylo možné zachovat veškeré přírodní kvality terénu, včetně zalesněného pásu Čertovy rokly. Zde se již nedalo mluvit o zeleni ve městě, to bylo v pravém slova smyslu město zasazené v zeleni. Tvůrčí záměr vyjádřil František Zounek takto: „*Lesná je umístěna v rekreačních lesích, vzdálených 3 km na sever od brněnského centra. Toto území, které se svažuje k jihu, je obklopeno a brázděno zalesněnými roklemi a panoramatickými pohledy na město a jeho krásné okolí. Kompozice velkého prostoru organizuje všechny obytné okrsky kolem zeleného přírodního útvaru, vycházkového pěšího prostoru sídliště. Zvláště lze poukázat na soustředění většiny společenského vybavení poblíž zeleného pásu Čertovy rokly, které svým zeleným interiérem vytváří vhodná pěší propojení mezi vybavením jednotlivých okrsků, např. škol a obchodních center, jakož i centrální zelenou páteř pro vyšší vybavení celé obytné čtvrti, a to jak sportovního areálu, tak i obchodního centra s vybavením služeb a kultury, se zdravotnickými zařízeními apod.*“⁵ To vše bylo podtrženo způsobem vyřešení dopravní obslužnosti – hlavní komunikace obkružovala obytný celek. Směrem dovnitř z ní pak vedly (v mnoha případech

---

¹ ŠEVČÍK, O. - BENEŠ, O.: *Architektura 60. let: „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století.* Praha, 2009, s. 159.

² ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: *Obytné prostředí pro 20.000 obyvatel města Brna.* In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace.* Brno, 1969, s. 19.

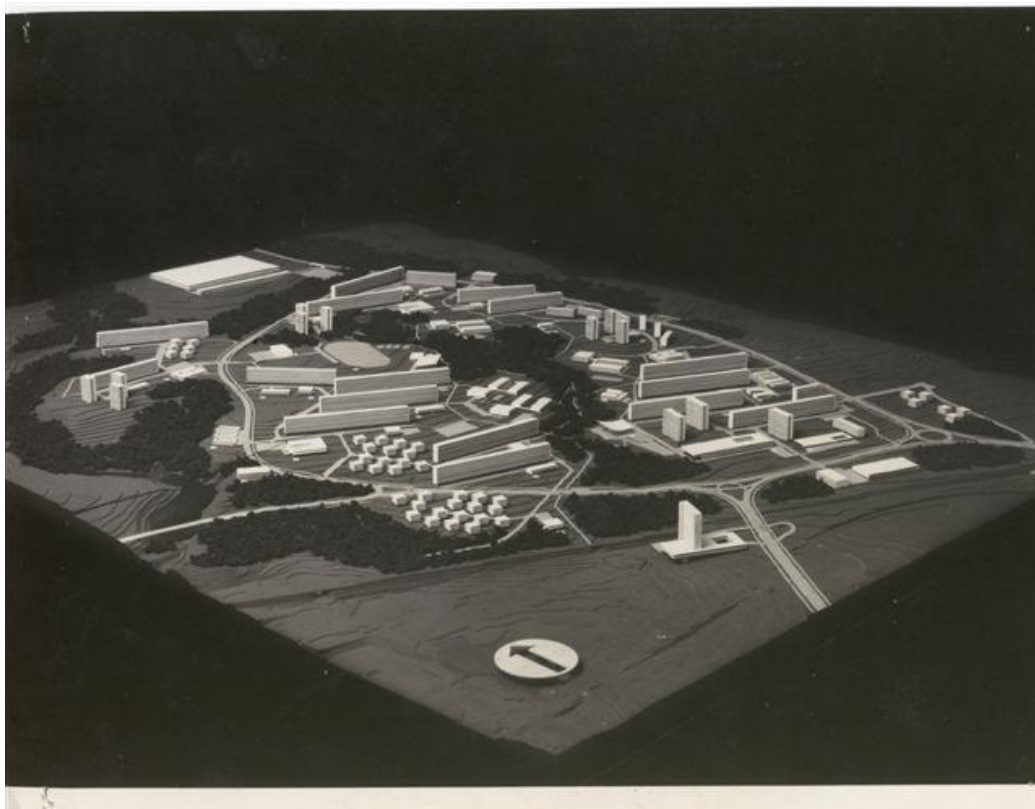
³ FUCHS, B.: *Kritické poznámky k novému sídlu.* In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace.* Brno, 1969, s. 25.

⁴ ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: *Obytné prostředí pro 20.000 obyvatel města Brna.* In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace.* Brno, 1969, s. 19.

⁵ ZOUNEK, F.: *Lesná, brněnské sídliště pro dvacet tisíc obyvatel.* In: *Proudová výstavba Brno-Lesná: Sborník přednášek, článků a diskuzních příspěvků z aktivu o proudové výstavbě komplexního sídliště, který se konal 15.-16. června 1967.* Praha, 1967, s. 6.

pouze slepé) komunikace. Tím zůstal střed sídliště lesoparkovou klidovou zónou, v níž se také nacházela většina objektů a zařízení občanské vybavenosti.⁶

Celý sídelní celek byl srovnatelný s okresním městem nejen co do počtu obyvatel, ale i po stránce infrastruktury a plánovaného rozsahu občanské vybavenosti. Připomeňme ještě, že součástí projektu byla také telefonní ústředna. Díky tomu šlo o první brněnskou čtvrť kompletně vybavenou telefonním připojením.

Model sídliště Lesná, 1961 (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Když byla počátkem 60. let vyhlášena architektonická soutěž, z níž měla vzejít podoba budoucí nové obytné čtvrti města Brna, nebylo vítězství toho projektu velkým překvapením.⁷ Generálním projektantem se stala Krajská projektová organizace Stavoprojekt Brno a vedoucími architektky tohoto projektu František Zounek (jako vedoucí architekt celého sídliště), Viktor Rudiš, Miroslav Dufek a Ladislav Volák. Původně dostalo nové sídliště pracovní označení Za Tišnovkou (podle železniční tratě, oddělující ho od severního okraje Brna), v březnu 1965 bylo schváleno pojmenování Lesná.⁸

⁶ Lesná tak své největší kvality skrývá pod povrchem. Z auta projíždějícího po okružní komunikaci může třeba někomu připadat jako „betonové monstrum“. Ne však tomu, kdo se do ní zanořil a třeba i na chvíli zabloudil ve spleťtých zákrutách cestiček Čertovy rokle, aby pak spočinul na lavičce mezi stromy u některé z rozlehlých luk a rozhlédl se po krajině.

⁷ Neopakovatelnost podoby Lesné vynikne, pokud ji srovnáme s tehdejšími soutěžními návrhy. Ty v některých případech počítaly s likvidací Čertovy rokle a místo ní umísťovaly středem sídliště vedenou hlavní komunikaci, v jiném případě mohla Lesná vypadat jako stavebnice tvořící hustou síť malých domů apod.

⁸ Na to je třeba pamatovat zvláště při vyhledávání archivních dokumentů. Do roku 1965 byly materiály týkající se tohoto sídliště označeny jako sídliště Za Tišnovkou.

Zlatá 60. léta

I přes mnoho nevyhnutelných kompromisů se hlavním architektům Lesné Zounkovi a Rudišovi podařilo - díky jejich osobnímu úsilí a příznivým společenským okolnostem - prosazovat specifické prvky projektu i do jeho realizace, která vyžadovala mnoho odklonů od tehdejších představ o způsobu budování velkých sídelních celků. „*Je třeba říci, že se projektanti setkali po počáteční nedůvěře na mnoha místech s pochopením svých záměrů a s jejich podporou.*“⁹

Jestliže budil pozornost projekt Lesné, stejně tak budil pozornost způsob, jakým vznikala realizace tohoto projektu. Lesná byla prvním a v takovém rozsahu provázanosti celého procesu jejího vzniku možná jediným sídlištěm, jehož výstavba probíhala tzv. komplexním proudem. V praxi to znamenalo, že proudová výstavba (plynule na sebe navazující práce specializovaných čtí provádějících na každém objektu jeden stavební úkon) byla aplikována nejen na bytovou výstavbu, ale i na objekty občanského vybavení, vybudování inženýrských sítí a dokonce i venkovní a sadové úpravy. Přičemž všechny tyto proudy byly organizovány tak, aby spolu s bytovou výstavbou byla realizována všechna občanská vybavenost (školy, školka a jesle, areály okrskových center) a ostatní dokončovací práce (chodníky, dlažba, dvorky, zídky u vchodů, terénní a sadové úpravy). Generálním dodavatelem byly Pozemní stavby Brno, které započaly v roce 1962 nejprve s vybudováním technických sítí a hlavních komunikací (nikoli jen provizorních pro potřebu stavby, jak bylo obvyklé). V roce 1964 se rozběhla bytová výstavba, která byla dokončena v roce 1968. Celkově probíhala na Lesné výstavba dvěma paralelně pracujícími bytovými proudy, dvěma proudy technického a občanského vybavení a proudem terénních a sadových úprav. Způsob řešení výstavby sídliště Lesná byl obsahem celostátního semináře, kde vystoupil i tehdejší ředitel stavební správy Pozemních staveb Brno Miroslav Bátorla: „*Poučení nedobrymi zkušenostmi z dosavadního způsobu výstavby, předsevzali jsme si (proti všem dosud platným předpisům a názorům), postavit toto sídliště promyšleným, čistě technickým způsobem. Z pracovníků dodavatele, investora a projektanta jsme vytvořili tým, který si předsevzal spojit při realizaci zájmy dodavatelské a koneckonců i zájmy společenské do harmonického celku.*“¹⁰ Nevídanou věcí bylo také to, že venkovní úpravy vážící se k jednotlivým bytům byly požadovány předávat souběžně s předáváním bytů, sadové a terénní úpravy pak maximálně do 4 měsíců od předání posledního objektu okrsku.

Za zmínku ještě stojí, že při realizaci komplexů základních a mateřských škol a také okrskových center byla použita tehdy unikátní stavební technologie montovaného skeletu se skrytými průvlaky o základním rozponu 6 x 7,2 m, kdy základním prvkem tohoto systému se stal předpínaný keramický stropní panel.¹¹

⁹ ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: Obytné prostředí pro 20.000 obyvatel města Brna. In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace*. Brno, 1969, s. 21.

¹⁰ BÁTRLA M.: Naše průkopnictví a zkušenosti s proudovými provozy. In: *Proudová výstavba Brno-Lesná: Sborník přednášek, článků a diskuzních příspěvků z aktivu o proudové výstavbě komplexního sídliště, který se konal 15.-16. června 1967*. Praha, 1967, s. 21. Myšlenka přednostního vybudování inženýrských sítí a komunikací se setkala s nevolí jak u politických činitelů města Brna, tak i odborníků. Zpočátku byli projektanti a M. Bátorla označeni za „škůdce“, kteří chtějí okrást Brno o byty, protože prý při komplexní výstavbě (která by zaručila obyvatelům od počátku kvalitní bydlení) budou velké ekonomické ztráty. Nakonec se podařilo vše posvětit souhlasem z ministerstva. „*Musel jsem osobně garantovat, že jsem schopen převzít zodpovědnost za to, že nedojde ke ztrátám při budování inženýrských sítí a komunikací - a jejich následnému poškození v průběhu výstavby bytů a občanského vybavení.*“ (Rozhovor autora s Miroslavem Bátorlou, leden 2013.)

¹¹ Myšlenku této stavební technologie rozpracovali a do praxe uvedli Miroslav Dufek (tvůrce architektonické koncepce pavilonových škol a také dvou ze čtyř areálů okrskových center) a statik Zdeněk Musil. „... protože neexistovala vhodná konstrukce pro učebové trakty (které potřebují rozpon 720 cm) navrhl jsem použít tehdy standardní stropní panel 600 cm a k tomu skrytý průvlak 120 cm, což Ing. Musil po statické stránce akceptoval.“

Pavilonové komplexy základních škol na okraji Čertovy rokle (Nejedlého a vzadu Blažkova), 1968. Foto Rudolf Křepela (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Ještě v průběhu projekčních prací se podařilo Františku Zounkovi prosadit „*doplňující urbanistický element*“ - dvě skupiny cihlových 4 podlažních bodových domů (ulice Jurkovičova a Brožíkova) a šestici vějířovitě seskupených, řadových cihlových 4 podlažních domů (ulice Nejedlého). U velkých deskových domů dokázal Zounek vytvořit - i přes svázanost typovostí panelové technologie – svébytnou architektonickou hodnotu. S ohledem na stejný standard úrovně bydlení v těchto domech odmítal umístit byty do přízemí, které zůstalo vyhrazeno pouze pro hospodářské a společné prostory. Vstupy do jednotlivých vchodů svým prostorovým členěním a obložením opaxitovými kachlemi odkazovaly na vstupní haly objektů prvorepublikové funkcionalistické architektury. Celé přízemí bylo zvenčí obloženo keramickým obkladem a součástí fasády bylo také použití mramorové drti. Tyto velké deskové panelové domy, označované 8 + 1 (osm bytových pater plus nebytové přízemí) tvoří hlavní objem obytné zástavby na Lesné. Na délku obsahují osm až dvanáct vchodů a jejich původní vzhled charakterizují nejlépe slova samotných tvůrců: „*Jejich architektonickým znakem jsou výrazné horizontály parapetních pásů s kvalitním povrchem bílé mramorové drti, horizontály okenních pásů v tmavých barvách a keramický obklad celého vstupního podlaží rytmizované vertikálami balkonů na jižní straně a schodišťovými travé na straně severní. Toto barevné a architektonické členění je neodmyslitelně svázáno*

To byl prvopočátek našeho montovaného systému, který potom Ing. Musil technicky rozpracoval, dohodla se ambulantní výroba s Pozemními stavbami přímo na staveništi Lesné a tak vznikla tato v republice ojedinělá konstrukce.“ (Výňatek ze soukromé korespondence autora s Miroslavem Dufkem, datováno 3. 7. 2012.)

s obrazem obytných domů stejně jako s prostorovým vnímáním.“¹² „Zmizely souvislé betonové stěny - obvyklé produkce paneláků. Substrukce obytných podlaží jsou výrazně funkčně a materiálově odlišeny. První použití barevné keramiky v tomto rozsahu a vstupní haly v úrovni terénu jsou přímo symbolickou vzpourou proti vládnoucí nivelizující ekonomice. Celkový obraz Lesné je spjat s těmito charakteristickými znaky, do kterých jsme vložili svá srdce a mnoho úsilí.“¹³

Deskový panelový dům, ulice Jurkovičova, 1968. Foto Rudolf Křepela (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Velký počet bytů bylo nutné vybavit odpovídajícím objemem občanské vybavenosti. Za tímto účelem byla Lesná rozdělena na 4 okrsky. Každý ze čtyř okrsků obsahoval vedle

¹²ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: *Lesná – regulační studie. Přívodní zpráva*. Brno, 1998, s. 3.

¹³ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: Dopis hlavnímu architektu města Brna. Originál dopisu, datovaného 3. 4. 2000 je uložen v Muzeu města Brna. Otisknul ho také v roce 2000 časopis *Architekt* (číslo 6, s. 85).

určitého počtu bytů jeden areál občanského vybavení (tzv. okrskové centrum) s obchody, základními službami, restaurací a menším společenským sálem. Tyto nízké budovy s atrií měly mimo jiné i důležitou sociální funkci – sloužily jako přirozené společenské centrum daného okrsku. Z architektonického hlediska nešlo v žádném případě pouze o utilitární stavby pro zajištění služeb obyvatelům. Dva areály byly realizovány na základě projektu Miroslava Dufka (Lučina a Dukát), přičemž klasický (ovšem bohužel dnes již neexistující) pohled na Lučinu je znám v anglosaském světě od konce 60. let z obálky jedné z publikací o moderní architektuře. Druhé dva podobné areály (Polana a Obzor) projektoval Viktor Rudiš. V souvislosti s areálem Obzor se nezdálo mluví o návaznostech na brněnský funkcionalismus.¹⁴

Dnes již neexistující okrskové centrum Lučina, 1967. Foto Rudolf Křepela. (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Dále obsahoval každý okrsek dvě budovy mateřské školy a jeslí a jeden komplex základní školy. A za zmínku stojí ještě tzv. hospodářské objekty (lidově řečené výměníky), kde byly umístěny nejen výměňkové stanice a trafostanice, ale v těchto patrových objektech bylo i mnoho místností pro kanceláře a doplňkové služby (například se počítalo s tím, že v těchto objektech budou společné prádelny pro okolní obyvatele).

---

¹⁴ O centrální části třetího okrsku pojednává jeden z urbanistických posudků: „Hlavní dominantou daného prostoru je nízkopodlažní pavilon vlastního Obzoru s architekturou navazující v panelové technologii na brněnský funkcionalismus“. (LÖW, J.: *Posouzení změny B 19/07-1 Územního plánu města Brna z hlediska krajinného rázu a urbanistických hodnot*. Brno, 2009, s. 5). Souvislost s odkazem funkcionalismu nachází u budovy areálu Obzor i Zdeněk Lukeš (v korespondenci s Natašou Zounkovou z roku 2009).

Základní školy byly koncipovány jako rozsáhlé pavilónové komplexy s přiléhajícím velkým hřištěm, umístěné v centrální části sídliště a zasazené do přírodního prostředí Čertovy rokle. V jedné ze škol byl umístěn velký plavecký bazén. „*Koncepce škol se odkazuje k meziválečným pavilónovým školám. Každá ze tří zrealizovaných škol je tvořena třemi dvoupodlažními hranolovitými pavilony spojenými prosklenými krčky a vestibuly. Vzájemné postavení jednotlivých pavilónů ve svažitém terénu vytváří různé typy prostorů – vstupní dvůr, školní (přestávkový) dvůr a technický (zásobovací dvůr).*“¹⁵ Vystavěny byly nakonec jen tři základní školy (předpokládalo se, že budou pro sídliště kapacitně stačit).

Dodnes je udivující, s jakou pečlivostí se věnovali tvůrci Lesné všem detailům a maličkostem. V podstatě umístění žádného (byť sebemenšího) prvku tvořícího komplex sídliště nebylo nahodilé a mělo logickou funkční souvztažnost ke svému nejbližšímu okolí. Přitom zásadním kritériem bylo vždy hledisko kvality prostředí pro nové obyvatele. „*Základní tendence organizační architektonické jednoty velkého celku nezabraňuje tomu, aby byla promyšlena běžná organizace a provoz okrsků a obytných skupin s nezbytnými docházkami do obchodů, mateřských škol, jeslí a dětských hřišť atd.*“¹⁶

Důležitou funkčně estetickou úlohu hrála v celkové koncepci sídliště výtvarná složka. Díky tomu se často mluví o Lesné jako o galerii pod širým nebem. Viktor Rudiš, který měl pod patronací občanskou vybavenost v rámci projektu Lesná, byl tím, kdo vybíral jednotlivé autory. Záměrem bylo členit těmito výtvarnými realizacemi prostor. Nejčastěji šlo o svými rozměry vskutku monumentální dekorativní zdi u některých dětských hřišť (která byla u každého panelového bloku). Vedle toho vzniklo postupně na Lesné mnoho plastik z různých materiálů (kámen, beton, kov). Co se týče autorů, obsahuje Lesná nejvýznamnější představitele českého výtvarného umění 60. let. Svou stopu zde zanechala prostřednictvím několika realizací sochařka Sylva Lacinová a dále sochaři a výtvarníci Čestmír Kafka, Jánuš Kubíček, Miloslav Chlupáč, Zdeněk Palcr, František Šenk, Pavel Navrátil, Bohumír Matal, Vlastimil Zábranský, Milan Cimburek, Ladislav Martínek, Jiří Marek a další. Vladimír Palla napsal ve své stati o sídlišti Lesná: „*V této souvislosti je třeba si také připomenout důslednou realizaci celé sítě výtvarných děl v sídlišti, vycházející z předem stanovené jednotné koncepce. Jde především o plastické ztvárnění drobné architektury funkčně související s malými dětskými hřišti, které samy o sobě již jsou velmi dobrým nápadem. Jsou to v podstatě různé koncipované betonové plochy rozmanitého použití a vyžadující v provozu minimální údržbu. Tyto soubory malé architektury vnášejí do jednotlivých prostorů nezbytné lidské měřítko, žádoucí zejména v urbanistických prostorech velkých deskových domů.*“¹⁷ Není divu, že v současné době vyhodnocuje Ministerstvo kultury České republiky návrh na prohlášení souboru výtvarných děl na sídlišti Lesná kulturní památkou.¹⁸

¹⁵ JANUŠOVÁ H.: *Typové školy v Brně Lesné*. Publikováno v roce 2008 na www.docomomo.cz.

¹⁶ ZOUNEK, F.: Lesná, brněnské sídliště pro dvacet tisíc obyvatel. In: *Proudová výstavba Brno-Lesná: Sborník přednášek, článků a diskuzních příspěvků z aktivu o proudové výstavbě komplexního sídliště, který se konal 15.-16. června 1967*. Praha, 1967, s. 6.

¹⁷ PALLA, V.: *Projekt nové obytné čtvrti města Brna*. Architektura ČSSR, roč. 28, číslo 3 (1968), s. 159.

¹⁸ Kompletní soupis všech výtvarných realizací v exteriéru a interiérech veřejných budov v původní Lesné a později vzniklých k Lesné dnes počítaných lokalitách provedla historička umění Jana Kořínková. Tento podrobný a vyčerpávající seznam je obsažen v rámci publikace *Lesná 50 let sídliště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012. Na prohlášení kulturní památkou byla navržena výtvarná díla v exteriéru - plastiky a dekorativní stěny. Návrh podalo v dubnu 2011 brněnské Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu ČR.

Dekoratивní zed' Čestmíra Kafky, ulice Arbesova, 1968. Foto Rudolf Křepela. (zdroj: archiv Stavoprojekty Brno)

Dokončované sídliště Lesná budilo pozornost a zájem neobyčejným pojetím ztvárnění prostoru, způsobem realizace, stavebními postupy, smělou a vpravdě revoluční myšlenkou spojení na první pohled neslučitelného. O Lesné se diskutovalo a psalo nejen mezi architekty a urbanisty, ale i stavbaři.

Lesná udivovala i za hranicemi Československa. Bylo mnoho představitelů zahraniční odborné veřejnosti, kteří ji chtěli vidět na vlastní oči. Některým dělal průvodce jeden z nejvýznamnějších českých architektů a urbanistů 20. století Bohuslav Fuchs: „*Několikrát jsem během stavby prošel sídlo s cizími architekty a urbanisty. Obyčejně se projevuje snaha o definici typu tohoto sídla, poněvadž se vymyká běžnému pojetí západního urbanismu.*“¹⁹ V červnu 1967 se konal v Praze kongres Mezinárodního svazu architektů s tématem Člověk a jeho životní prostředí. Diskutovalo se zde o urbanismu akcentujícím člověka. Účastníci kongresu navštívili vznikající sídliště Lesná jako příklad sídelního celku, kde se podařilo skloubit požadavek bydlení s požadavkem prostoru dávajícím obyvatelům volnost a umožňujícího všestranné možnosti trávení volného času. Slavnostní oběd s proslovy předních účastníků kongresu se konal za účasti Viktora Rudiše v restauraci okrskového centra Polana.

V roce 1967 byli oceněni za projekt sídliště Lesná vedoucí projektanti František Zounek a Viktor Rudiš státním vyznamenáním (na návrh tehdejšího Svazu architektů).²⁰

¹⁹ FUCHS, B.: Kritické poznámky k novému sídlu. In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace*. Brno, 1969, s. 25.

²⁰ Viktor Rudiš byl - ve velké míře též v souvislosti se sídlištěm Lesná - navržen v roce 2012 sněmovnou Parlamentu České republiky jako kandidát na Medaili Za zásluhy. V příloženém profilu stojí: „*Jedna z nejvýraznějších žijících osobností české architektury druhé poloviny 20. století. Proslavil se například jako jeden z projektantů brněnského sídliště Lesná a autor československého pavilonu na výstavě Expo v Ósace v roce 1970.*“ V říjnu 2012 byla Viktoru Rudišovi udělena stříbrná pamětní medaile Senátu parlamentu ČR za

Premiéra i derniéra

V roce 1968 byla v souladu s harmonogramem prací dokončena plánovaná bytová výstavba a s ní souběžně probíhající realizace objektů občanského vybavení. Ale také projely jednoho srpnového rána kolem Lesné sovětské tanky.²¹ Skončila zlatá 60. léta (jak později hodnotili architekti Lesné Zounek s Rudišem) osvobozující se z „*nesnesitelných schémat rozprostraněných po celé zemi, zraňující svou nekulturností, která ctíla jen primitivní pravidla stavební mašinérie a sociálních utopií*“. Pro Lesnou to znamenalo, že smělá vize jejich tvůrců zůstane nedokončena. To základní, a pro život nové obytné čtvrti o velikosti okresního města zásadní, bylo hotovo. Bydlet se tedy mohlo. Takže se finanční priority přesunuly jinam a o dokončení Lesné už nebyl na rozhodujících místech zájem. K tomu přispělo jistě i to, že Lesná svou - typizací se vymykající - neobvyklostí příliš vyčnívala. Také budila podezřelý zájem na západ od hranic ČSSR. Navíc se v souvislosti s ní objevovaly (v ovzduší nastupující normalizace nepřijatelné) myšlenky o potřebě její organizační a správní autonomie.²²

Pro ilustraci zmiňme stručně, jak mohla Lesná vypadat, pokud by byl celý její projekt dokončen:

Především nedošlo k vybudování autory zamýšlené vstupní brány do Lesné – jižního (tzv. nadokrskového) centra. To měl být velký komplex v prostoru dnešního Halasova náměstí. Objemem investice se mělo toto kulturně-správně-obchodní centrum Lesné rovnat součtu jednotlivých areálů okrskových center. Obsahovat mělo mimo jiné koncertní sál, kino, kavárnu, taneční restauraci, knihovnu, poštu, spořitelnu a dále specializované obchody nabízející jiný sortiment, než okrsková centra (např. elektro, textil, obuv apod.) Konečnou variantou řešení centra Lesné byl návrh Viktora Rudiše. Ten počítal s velkým architektonickým komplexem ve tvaru písmene L, s jehlanovitou budovou kulturního centra na jeho konci.²³

Nevzniklo ani plánované letní kino v přírodním amfiteátru v Čertově roklí.

Koncem 60. let se intenzivně mluvilo o myšlence potřeby duchovního centra a vznikla iniciativa, jejíž cílem bylo postavit na Lesné kostel.²⁴

---

výjimečné zásluhy o svůj obor. (Parlamentní listy ze dne 3. 10. 2012 – internetová verze). V roce 2011 byl Viktoru Rudišovi oceněn Poctou České komory architektů. V odůvodnění je vedle jeho ztvárnění pavilonu ČSSR pro světovou výstavu Expo 70 uvedeno na prvním místě sídliště Lesná jako počín, který se „*nesmazatelně zapsal do dějin české poválečné architektury a urbanismu*“. - A také zmíněný československý pavilon na Expo70, jeden z největších mezinárodních úspěchů Československé architektury, se úzce váže k Lesné. Jeho myšlenka a její rozpracování do architektonická podoby vznikalo na Lesné, kde tehdy Viktor Rudiš bydlel (v atelieru umístěném v areálu Dukát).

²¹ Podle pamětníků se tanky objevily ze směru od Soběšic. Ihned se našli tací, kteří odstranili tabule s názvy ulic a naházeli je do Čertovy rokle, aby tak znesnadnili nezvaným návštěvníkům orientaci. Po Lesné se roznesla zpráva, že čerstvě dostavěné a ještě neobydlené bloky obsadí ruští vojáci.

²² „*Pro život nově rodícího se městského celku by bylo velice účelné a operativní, kdyby organizující funkci, kterou během výstavby zaujímá vedení stavby, přejímala samospráva určená pouze pro toto sídliště, která by mohla lépe a operativněji reagovat na potřeby obyvatel nové obytné čtvrti. Je politováníhodné, že návrhy v tomto směru podávané městské správě již při zahájení projektu sídliště Lesná nenašly odezvu, která by mohla mít dobré výsledky jak ve spokojenosti obyvatel, tak i v úspěšném dokončení tohoto díla.*“ (KOMÁREK, J.: Zrod nové obytné čtvrti města Brna. In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace*. Brno, 1969, s. 8)

²³ V místech předpokládaného jižního centra byl později vybudován sportovní areál Tesla, který vznikl podle architektonického návrhu Viktora Rudiše a obsahuje krytý plavecký bazén a sportovní halu. Doplňen byl začátkem 80. let o budovu prodejny Lesanka (dnes Albert).

²⁴ Ke vzniku duchovního centra na Lesné došlo až v roce 2004, v místech původně plánovaného kulturního centra. V současné době se připravuje v těchto místech stavba kostela.

V torzu zůstala také vize severního sportovního centra. Realizován byl pouze sportovní areál s fotbalovým hřištěm, ale na koupaliště s 50 m bazénem, saunu a kluziště už nedošlo.

Vybudováno nebylo ani zamýšlené velké středisko řemesel a služeb.²⁵ Neuskutečnila se realizace zajímavě řešených autobusových zastávek pro celou Lesnou.

Nerealizovaná zůstala také většina zamýšlených garážových domů (z plánovaných 4 byl postaven pouze jeden - vedle fotbalového stadionu Start).²⁶ V souvislosti s kapacitou parkovacích míst stojí za zmínku zajímavá historická skutečnost – před dokončením výstavby Lesné přišel Miroslav Dufek s návrhem a technickým řešením podzemních garáží mezi jednotlivými osmipodlažními panelovými bloky. Ovšem v té době již byla v těch místech založena sadová úprava zeleně. A panovala důvodná obava, že by pak již nikdy nedošlo k její obnově. Po dohodě s Františkem Zounkem a Viktorem Rudišem byl tento návrh stažen.

Lze jen spekulovat o tom, jak by vypadal další vývoj Lesné, kdyby se podařilo realizovat celý záměr jejích tvůrců. Absence nadokrskového vybavení se v některých aspektech mohla projevit negativně na fungování a přirozené sebeorganizaci života sídliště.

Nicméně i tak se stala Lesná fenoménem a není divu, že se jí věnuje jeden z dílů televizních dokumentů 10 století architektury, vzniklý v roce 1998. V závěru tohoto dokumentu je konstatováno, že Lesná byla premiérou i derniérou zároveň, o podobné projekty v té době již nebyl zájem.

Černá dekáda

Postupem doby po zásadní společenské změně v roce 1989 si začali tvůrci Lesné František Zounek a Viktor Rudiš (Miroslav Dufek byl už trvale žijící ve Švýcarsku) uvědomovat, že Lesné by mohlo hrozit nebezpečí. Především byla paušálně řazena mezi všechna ostatní sídliště coby charakteristický znak odpudivosti předchozího režimu. Začaly sílit, v rámci plošných řešení, tlaky na to, aby se sídliště tzv. humanizovala, tedy v praxi prováděly nástavby, zahuštění a různé bizarní úpravy. Do toho se přirozeně vkládaly finanční zájmy stavebně podnikatelských subjektů. A Lesná byla a je svým neopakovatelným prostředím velkým lákadlem. Už v roce 1993 byl František Zounek vyzván k tomu, aby vypracoval studii o možné další zástavbě Lesné. Jednoznačně vytyčil požadavek zachování a ochranu „*klidného mikroklimatu obytných celků*“ a požadoval pro „*zabydlené prostředí maximální ochranu a péči*“. Jako vhodné k zástavbě vyhodnotil pouze území dále od severního konce Lesné (zde začaly nedlouho na to postupně vznikat Majdalenky), nedokončené území tzv. jižního centra v oblasti Halasova náměstí a prostory mezi železniční tratí a ulicí Okružní, kde mělo být podle původních plánů středisko řemesel a služeb.²⁷

O několik let později, v roce 1997, byli architekti Zounek a Rudiš vyzváni, aby vypracovali územně plánovací podklad, který měl sloužit jako regulační plán pro Lesnou. V rámci toho byli přesvědčováni o tom, že je nutno připustit nástavbu deskových panelových bloků na Lesné. Přičemž věc vypadala tak, že vše se bude dít podle představ původních architektů, v součinnosti s nimi a komplexně v rámci celého sídliště. Alespoň takto to prezentovali představitelé MČ Brno-sever, mimo jiné na aktivu věnovaném problematice

²⁵ To se mělo nacházet za ulicí Okružní, vedle budovy spojů - naproti poliklinice a dnešnímu areálu Tesla. (místo střediska řemesel vznikla později budova Mototechny a dodnes existující provizorium v podobě dvora technických služeb a zahradní správy).

²⁶ Ještě jeden měl stát v místech dnešní Mototechny, vedle plánovaného střediska řemesel, další potom na začátku dnešní zahrádkářské kolonie (naproti ulice Brechtovy) a poslední naproti ústí ulice Brožikovy do ulice Okružní.

²⁷ Viz studie ZOUNEK, F.: *Sídliště Lesná – zmapování ploch vhodných pro zástavbu: Průvodní zpráva*. Brno, 1993.

sídlíšť, který v té době pořádal Odbor územního plánování a rozvoje Magistrátu města Brna. Zounek a Rudiš se nakonec nechali přesvědčit a nástavby připustili. Vypracovali architektonickou studii nástaveb na Lesné, které by vhodným a maximálně šetrným způsobem dotvořily původní koncept jednotlivých domů. Po skončení prací v roce 1998 ale zastupitelstvo MČ Brno-sever neschválilo tento nový územně plánovací podklad, který se tak stal místo závazného regulačního plánu pouze doporučující regulační studií. A tvůrci Lesné najednou nepochodili ani se svou představou architektonického dotvoření původních panelových bloků. Vedení městské části ji smetlo ze stolu - s argumentem neekonomičnosti takového řešení. A co bylo nejhorší, vedení radnice prohlásilo, že nevidí důvod, proč by mělo být sídlíště řešeno jako celek.²⁸ Stejně tak se postavili k celé věci i na Magistrátu města Brna. Zounek s Rudišem tak neuspěli se svým protestem nikde a v roce 1999 se začalo s architektonicky diskutabilními nástavbami (ty se v dalších letech realizovaly pouze na některých blocích), které nevratně poškodily do posledního detailu promyšlenou pohledovou strukturu Lesné. Nemluvě o tom, že vzaly mnoha obyvatelům Lesné v nižších patrech oslunění. (Velké deskové domy byly v projektu důmyslně rozmístěny po vrstevnicích tak, že i přes jejich velikost a výšku byl každý byt v celém sídlíšti osluněn, což bylo nástavbami zrušeno.) Vše pak bylo dokonáno tím, že příslušné orgány připustily výměnu stávajících balkónů za lodžie, které mohly mít navíc libovolný tvar (podle toho, jak se vlastníci jednotlivých bloků rozhodnou). Na některých domech tak vznikly obloukovité tvary, které se v rámci architektonického pojetí Lesné nikde nevyskytují. Navíc většina lodžií má dřevěné zábradlí – což je opět v rámci Lesné naprosto cizorodý prvek. Když potom začalo postupné zateplování jednotlivých bloků, opět nebyla vůle k tomu, aby byly stanoveny komplexně pro celou Lesnou zásady pro možné vzory a barvy nových fasád.²⁹

Pokud šlo o areály občanského vybavení, tam bylo stanovisko tvůrců Lesné, formulované v Regulační studii Lesná, také jednoznačné: „*Jsmé toho názoru, že není nutné bránit vnitřním přestavbám spojeným se změnami funkcí, že však nejsou žádoucí pokusy o změnu objemů a měřítká budov. Podlažnost je volena ve vztahu k celému prostředí sídlíště a změna by působila rušivě. Nevidíme důvod, proč by nad obchodními prostorami měly být řešeny např. byty.*“³⁰ Netrvalo dlouho a areál Lučina na ulici Nejedlého byl se souhlasem městské části a magistrátu prodán soukromému investorovi, bez vědomí autora demolován a přestavěn na prakticky ryze bytový, pětipatrový komplex. (Obyvatelé tak přišli nejen o společenské centrum pro část Lesné, ale také o jednu ze dvou pošt, kulturní sál, restauraci, samoobsluhu a několik desítek veřejných parkovacích míst.) Proti tomuto záměru protestoval Viktor Rudiš, který nabízel kontakt na autora Lučiny, ve Švýcarsku žijícího Miroslava Dufka. Vše skončilo pouze symbolickou pokutou investorovi od České komory architektů.

Podobně tomu bylo s areálem Polana na ulici Haškově, který byl přes intenzivní protesty jeho autora Viktora Rudiše přestavěn (poněkud střízlivěji) a nadstaven o jedno bytové patro. Viktor Rudiš v té souvislosti, v roce 2004, podal návrh na prohlášení sídlíště Lesná kulturní památkou. To podpořilo i brněnské pracoviště Národního památkového ústavu

²⁸ NAVARA, L.: *Architekti a úředníci se prou o vzhled sídlíště Lesná*. MF Dnes, 25. 4. 2000.

²⁹ „*U bytových objektů byly v posledních letech hromadně nahrazeny ocelové zavěšené balkony brutálními přístavěnými betonovými lodžiami, které porušily původní horizontální linie, na některých domech vyrostly nástavby, které změnilly jejich měřítko a siluetu. Technicistní architektura panelových domů vycházející z technologie se vytratila a nahradil ji banální výraz pokleslé úrovně. ... Proti těmto zásahům protestovali pouze architekti sídlíště. Podporu našlo pouze u České komory architektů, nikde jinde.*“, postesknul si ve svém dopise Ministerstvu kultury ČR ze 3. 1. 2010 Viktor Rudiš. Situaci, která tehdy kolem Lesné panovala a její pozadí dokládá i kniha *Lesná 50 let sídlíště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012. Jsou zde publikovány dobové dokumenty a výstižný příspěvek Lukáše Pecky *Lesná – padesátiletá dáma, která si nenechala dobře poradit* (do knihy převzato z <http://lukaspecka.blog.idnes.cz/c/235527/Lesna-padesatiletá-dáma-ktera-si-nenechala-dobře-poradit.html>)

³⁰ ZOUNEK, F. – RUDIŠ, V.: *Lesná – regulační studie: Průvodní zpráva*. Brno, 1998, s 4.

ČR. Ministerstvo kultury České republiky (s poukazem na malý časový odstup a absenci předchozí debaty širší odborné veřejnosti) zamítlo podnět na prohlášení Lesné kulturní památkou. Nicméně uznalo nespornost urbanistických hodnot Lesné a doporučilo, že „by bylo na místě v budoucnu uvažovat o ochraně těchto hodnot spíše režimem městské památkové zóny.“³¹ O zřízení městské památkové zóny už ale nikdo nepožádal.

S Lesnou to nevypadalo dobře, osamocený Viktor Rudiš byl vyčerpaný a postupně rezignoval. Vedoucí architekt Lesné František Zounek zatrpknul již koncem 90. let a zhoršující se zdraví mu nedovolovalo veřejně se zapojit. Architektonická tvář jednotlivých objektů brala za své, František Zounek v roce 2005 zemřel a v tichosti se připravoval bezprecedentní zásah do koncepce Lesné, výstavba 180 nových bytů. Bylo jasné, že od městské části Brno-sever či Magistrátu města Brna se Lesná snahy o její zachování nedočká.

Lesná sobě

Na pohled to ještě nebylo patrné, ale protesty tvůrců Lesné a ojedinělé hlasy ze strany odborné veřejnosti začínaly mít odezvu mezi samotnými obyvateli Lesné.³² Už proti přestavbě Polany se stavěli někteří občané. A prvním velkým a úspěšným protestem bylo v roce 2006 zamezení zrušení dětského hřiště a zásahu do zeleně – vedle přestavěného areálu Polana se měl stavět patrový garážový dům pro nové bytové jednotky. To se ovšem podařilo občanům zvrátit – přestože se záměrem původně souhlasila městská část i Magistrát města Brna.

V roce 2008 vyšlo najevo, že areál Obzor, poslední v původní podobě zachovalý objekt okrskového centra, má být zbořen a místo něho má naproti bloku Fillova vzniknout 180 nových bytů, zabírajících i okolní zeleň a parkoviště. Tím by padla i základní hodnota Lesné, urbanistická koncepce a otevřelo by to cestu jakýmkoli developerským záměrům uvnitř Lesné. Po Lesné začaly vznikat občanské iniciativy, organizované do občanských sdružení, které dnes mají podstatný vliv na podobu Lesné.³³ V červnu 2009 na shromáždění občanů Lesné vystoupili zástupci občanských iniciativ i odborné veřejnosti a veřejně vyjádřili jednoznačný protest vůči minulým i plánovaným, hodnotu Lesné jako celku snižujícím, zásahům. Vzhledem k absenci územně plánovacího podkladu, jasně vymežujícího, co na Lesné lze a co ne, vznikla žádost o regulační plán – historicky první veřejné vystoupení Lesné. Bylo též formulováno prohlášení odborné architektonické veřejnosti požadující respektování Lesné jako hodnotného urbanistického celku celobrněnského významu. Plány na zahušťování Lesné tak byly prozatím zažehnány.³⁴

Přitom nešlo jen o obyvatele původní Lesné, byli to i obyvatelé nové zástavby kolem Lesné (Majdalenek, ulice Tomečkovy), pro které je tzv. jádrová Lesná prostorem, kde mohou realizovat nejrůznější volnočasové aktivity. A už vůbec nešlo jen o důchodce (jak se to někteří

³¹ Odpověď Ministerstva kultury ČR na návrh prohlášení obytné čtvrti Lesná v Brně kulturní památkou ze dne 21. 10. 2004 (archiv autora).

³² Předchozí snahy obyvatel Lesné o obranu před podivnými záměry mapuje Ludvík Doležal v příspěvku Některé dřívější snahy ve věci zachování Lesné (*Lesná 50 let sídliště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012)

³³ Tyto iniciativy se neomezovaly pouze na protesty, ale od počátku byly schopny dosáhnout svých záměrů vlastní aktivitou. Vedle oživení přírodního amfiteátru zrekonstruovaly dětské hřiště, podařilo se jim získat finanční prostředky na velký projekt dětských hřišť a sportovišť v Čertově rokli, oživily tradici zimního bruslení na Lesné. V poslední době jsou jejich zástupci zváni městskou částí i magistrátem k jednáním o aktuálních otázkách týkajících se vývoje Lesné.

³⁴ Žádost o regulační plán později vyústila v práci na územní studii Lesná (zástupci Magistrátu města Brna argumentovali tím, že regulační plán nelze podle stávajícího stavebního zákona na tak velký územní celek vypracovat). Bouřlivé události kolem plánované výstavby v lokalitě Obzor a její pozadí zachycuje detailně článek Aladára Minárika Spor o Obzor (Zůstane pro nás sídliště Lesná i do budoucna krásným domovem?!). *Lesná 50 let sídliště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012.

snažili prezentovat). V současné době, jak dokládá sociolog Ivo Možný, je na tom Lesná demograficky velmi dobře. „V posledních dvou desetiletích dochází i k přirozené generační výměně a také věková struktura se přirozeně vyrovnala. Dnes žijí v Lesné všechny věkové skupiny – a navíc s vazbou na místo, kde žijí, díky tomu, že jde o děti či vnuky původních obyvatel Lesné. Tak sociálně zdravé prostředí je v moravské metropoli bohužel spíše výjimkou a Brno má v sídlišti Lesná něco, co mu mohou ostatní velká města jen závidět.“³⁵

V listopadu 2009 byl občanskými iniciativami pozván na Lesnou 1. náměstek ministra kultury ČR, kterému byl předán návrh na prohlášení Lesné památkovou zónou. Spolu s tím byl předán i návrh na prohlášení areálu Obzor kulturní památkou.³⁶

Od roku 2007 vzniká v rámci místních aktivit archiv Lesné, který obsahuje velké množství písemných a fotografických dokumentů a mapuje celou historii Lesné.³⁷

V listopadu 2010 uspořádaly občanské iniciativy na Lesné odborný seminář k 50letému výročí Lesné. Se svými příspěvky zde vystoupili mimo jiné Miroslav Dufek, Nataša Zounková a další osobnosti. Na základě tohoto semináře vznikla kniha *Lesná – 50 let sídliště. Historie, současnost, perspektivy*, která byla vydána nákladem zástupců občanských iniciativ v září 2012.³⁸ Co se týče možných směrů budoucího vývoje, stěžejní jsou v knize obsažené možnosti dobudování celého prostoru původně plánovaného jižního centra Lesné.³⁹

Jako takřka prorocká se ukázala slova Františka Zounka z roku 1993 o vztahu obyvatel k jejich prostředí: „*Toto prostředí vzniklo šťastným souzněním urbanistické koncepce a přírodní situace a je pravděpodobně největším kladem obytné čtvrti Lesná. To je důvod, proč má být (a obyvateli je jednoznačně chápáno) zabydlené prostředí předmětem maximální ochrany a péče.*“⁴⁰ Když se schylovalo k počátku možného zániku tohoto prostředí a ochrany a péče se Lesná nikde nedovolala, byli to sami obyvatelé Lesné, kteří razantně vystoupili s požadavkem jejího respektování. Vědomě tak navázali na snahy a ideje tvůrců Lesné a s konečnou platností stvrdili kvalitu jejich práce.⁴¹ A vzbudili tím stejný zájem, jako budila Lesná před půlstoletím v dobách svého vzniku, opět o Lesné referovaly celorepublikové sdělovací prostředky a natáčely zde štáby zahraničních televizí. Takto to chápala i Česká komora architektů, když v odůvodnění udělení Pocty Viktoru Rudišovi vyzdvihla tento

³⁵ MOŽNÝ I.: Lesná je obec občanů, nejen sídliště. In: MALEČEK, M. – VALENTOVÁ V. – JEŘÁBEK, M. (ed.): *Lesná 50 let sídliště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012, s. 15.

³⁶ Symbolické bylo, že oba podněty vypracovala a podávala svým jménem dcera Františka Zounka, architektka a urbanistka Nataša Zounková. Navazovalo se tím na stanovisko Ministerstva kultury ČR z roku 2004, které shledalo, že sídliště Lesná jako celek splňuje díky svým urbanistickým hodnotám podmínky pro prohlášení za památkovou zónu. Zatímco návrh na památkovou zónu je stále MK ČR zpracováván, o Obzoru bylo na podzim roku 2010 rozhodnuto, že se kulturní památkou nestane. Zatímco brněnské pracoviště Národního památkového ústavu ČR z památkového ústavu doporučilo, pracovníci odborů památkové péče na Magistrátu města Brna a Jihomoravském kraji důvody ke z památkování neshledali (neoficiálně se přitom mluvilo o skutečnosti, že rozhodnutí o Obzoru je politickou záležitostí). Ministerstvo kultury ČR pak, v překvapivém rozporu s názorem zástupců památkového ústavu, prohlásilo areál Obzor esteticky a kulturně-historicky bezcenným.

³⁷ V poslední době jsou shromážděné materiály často využívány při zpracování nejrůznějších studentských prací, studií, popř. reportáží týkajících se Lesné a sídliště obecně. (Za tímto účelem je možné obrátit se na lesnabrno@volny.cz)

³⁸ Kniha byla určena především pro zástupce městské části, magistrátu, odbornou veřejnost, síť knihoven s cílem podat ucelený obraz o sídlišti Lesná jako unikátním sídelním celku. V oficiální knižní distribuci vzhledem k omezenému nákladu není.

³⁹ Zejména příspěvek Nataši Zounkové a Kateřiny Mališové *Urbanistický vývoj hlavního centra sídliště Lesná, možnosti jeho dokončení, respektive přestavby*.

⁴⁰ ZOUNEK, F.: *Sídliště Lesná – zmapování ploch vhodných pro zástavbu: Průvodní zpráva*. Brno, 1993, s.3.

⁴¹ „Základním kritériem úspěchu či neúspěchu realizace sídliště je otázka, do jaké míry se podaří naplnit představu o životním prostředí pro jeho obyvatele za daného stavu společenského vývoje. V tom vidíme smysl naší práce a také měřítko její kvality.“ (ZOUNEK, F. - RUDIŠ, V.: *Obytné prostředí pro 20.000 obyvatel města Brna*. In: ROŠTLAPIL, V. – ZOUNEK, F. (ed.): *Lesná – nová obytná čtvrť města Brna: Realizace*. Brno, 1969, s. 21).

nearchitektonický aspekt díla – vztah lidí ke svému životnímu prostoru: *“Prostorové kvality sídliště přijala nedávno za své i valná část jeho obyvatel, když vyzvala brněnský magistrát, aby zamezil dalšímu nežádoucímu zahušťování Lesné novou výstavbou.”*⁴²

Možná by se to dalo ještě upřesnit: Obyvatelé Lesné přijali prostorové kvality sídliště za své již od prvopočátku, ovšem teprve nedávno si plně uvědomili jejich hodnotu. A pokusili se - podobně jako kdysi tvůrci Lesné – vystoupit proti ekonomickému diktátu doby.

Co tedy říci závěrem? Snad už jen dva krátké, ale výstižné citáty:

*„A po prověrce časem několika desetiletí lze na prahu jednadvacátého století jen konstatovat: Krásný obytný soubor v krásném přírodním rámci – respekt, úctu ke krajině provází architektova úcta k lidem.”*⁴³

*„Panelové sídliště, které je zároveň společenstvím občanů organizujících si veřejný život v obci prostřednictvím občanských sdružení a živých internetových sítí, není v české republice obvyklé; v tomto rozsahu je zřejmě unikátní.”*⁴⁴

---

⁴² Poctu ČKA 2010 dostane Viktor Rudiš, www.stavbaweb.cz, 26. 11. 2010. Prostorové kvality vydařešných sídlišť - především Lesné – hodnotí také Kazimír Krajewski: *„Inspirující, působivá síla sídlišť, chceme-li krása spočívá především v prostorovém působení. V nabídce zcela nového prostorového zážitku města, ve vytvoření vnějšího, veřejného prostoru, parku, natolik velkorysého a lukrativního, aby vyvážil nedostatky interiérového řešení stlačeného na minimum, a stal se svébytným – ve zdařilých realizacích - skutečně obytným meziprostorem, zbaveným determinujících, pohyb i mysl omezujících tlaků definitivnosti, jak je známe z klasických ulic. Prostor skládající poctu volnosti hned za domovními dveřmi, prostor, který umožňuje vnímat horizont, nízké červánky, umožňuje pěší pohyb pro potěšení.”* (KRAJEWSKI K.: *Rovnost, volnost, vítr, slunce*. Era, roč. 21, číslo 1 (2003), s. 45.)

⁴³ ŠEVČÍK, O. - BENEŠ, O.: *Architektura 60. let: „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*. Praha, 2009, s. 161.

⁴⁴ MOŽNÝ I.: *Lesná je obec občanů, nejen sídliště*. In: MALEČEK, M. – VALENTOVÁ V. – JEŘÁBEK, M. (ed.): *Lesná 50 let sídliště: Historie, současnost, perspektivy*. Brno, 2012, s. 15.